

Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

www.lpkts.lt

Trisdešimt šeštieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

2024 m. birželio 21 d.

Nr. 23 (1573)

Pirmasis masinis Lietuvos gyventojų trėmimas (1941 metų birželio 14–19 dienomis)

1940 m. birželio 15 d. į Lietuvos valstybės teritoriją Sovietų sąjunga įvedė savo kariuomenę ir taip pradėjo šalies okupaciją. Nuo pirmosios okupacijos dienos pradėtas nuoseklus Lietuvos valstybingumo pamatų griovimas, taikių gyventojų persekiojimas ir areštai. Įprastą gyvenimo ritmą pakeitė įtampos ir nerimo dienos. Daugeliui kilo klausimas: kas bus toliau?

1940 m. liepos 6–7 d. tuometinio Valstybės saugumo departamento direktoriaus Antano Sniečkaus duoti įsakymai, nurodantys, kaip elgtis su „priešvalstybinėmis partijomis“ ir „priešvalstybiniais elementais“, leido pradėti asmenų areštus. Liepos 10–17 d. buvo suimti 504 asmenys – buvę Nepriklausomos Lietuvos Respublikos ministrų kabineto nariai, karininkai, teisininkai, policijos nuovadų viršininkai, kalėjimų viršininkai, laikraščių redaktoriai, žurnalistai, partijų pirmininkai.

Suėmimai tęsėsi iki pat 1941 m. birželio 14 d. prasidėjusių trėmimų. Nuo 1940 m. birželio 15 d. iki 1941 m. birželio 14 d. suimti 3434 žmonės. 3915 suimta 1941 m. birželio 14–19 d. dienomis.

Dalis suimtų asmenų kalinti ir tardyti Lietuvos kalėjimuose, dalis išvežti į Maskvos Butyrkų, Lesortovo, Liubiankos ir kitus Sovietų Sąjungos kalėjimus.

(keliami į 5 psl.)

Iš LGGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus rinkinių

Netradiciškai paminėjome filialo jubiliejų

Algis KAZULĖNAS

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Rokiškio filialo įkūrimo 35-mečio jubiliejų nusprendėme paminėti netradiciškai. Vietoj pasisėdėjimo prie vaišių stalo ir ilgų kalbų nutarėme vykti į kelionę – ekskursiją į Latviją, Latgalą, Agluoną. Tai norėjome padaryti dar praėjusių metų vėlyvą rudenį, tačiau atėjusi ankstyva žiema sutrukdė. Ir ačiū Dievui. Į kelionę išvykome gegužės mėnesį, kada visur žydėjo sodai ir buvo gamta, kada saulė ritinėjosi po dangų. Mūsų susirinko pilnas autobusas, keturiasdešimt žmonių – filialo nariai, buvusių tremtinių choro dalyviai, bendraminčiai ir bendražygiai.

Agluonoje prie baltosios bazilikos

(keliami į 2 psl.)

Skaudvilėje paminėtos 1949 m. vasario 16 d. Deklaracijos signataro Vytauto Gužo žūties metinės

Raimondas MATEMAITIS.

Tremties ir rezistencijos muziejaus vedėjas

Tremties ir rezistencijos muziejus kartu su Skaudvilės krašto muziejumi birželio 5 dieną Skaudvilėje organizavo žymaus Lietuvos partizanų vado Vytauto Gužo žūties septynišiasdešimt penktųjų metų minėjimą, kuriame dalyvavo LPKTS Tauragės ir Šilalės filialų nariai. Iš Rokiškio krašto kilęs Vytautas Gužas, partizaniniai slapyvardžiai Galiandra, Mindaugas, Kardas, laisvės kovotojų gretose praleido beveik penkerius metus. 1948 m. gegužės 5 d. įkūrus Vakarų Lietuvos (Jūros) partizanų sritį, buvo paskirtas jos štabo viršininku. Pasižymėjo daugelyje kautynių.

Kalba LPKTS Tauragės aps. koordinatorius Jonas Varkala

1949 m. vasario 10–20 d. Radviliškio aps., Minaičių k., Miknių sodyboje įrengtame bunkeryje, dalyvavo visos Lietuvos partizanų apygardų vadų ir jų atstovų suvažiavime, kuriame buvo paskelbta apie vieningos pasipriešinimo organizacijos – Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio (LLKS) įkūrimą. V. Gužas kartu su kitais septyniais partizanų atstovais 1949 m. vasario 16 d. pasirašė LLK sąjūdžio Tarybos deklaraciją. LLKS Taryba pripažinta aukščiausiu tautos politiniu organu, kuris vadovauja politinei ir karinei tautos išlaisvinimo kovai, kad Lietuva būtų atkurta kaip nepriklausoma demokratinė respublika. Masinis ginkluotasis pasipriešinimas tapo gerai organizuota karine struktūra. Vytautas Gužas ėjo LLKS Tarybos nario pareigas.

(keliami į 2 psl.)

Netradiciškai paminėjome filialo jubiliejų

(atkelta iš 1 psl.)

Kodėl Agluona? Pirmiausia viliojo tai, kad Agluonoje stovi žymiausia Latvijos katalikų šventovė – baltoji bazilika. Tai aštuoniolikto amžiaus pabaigoje pastatyta barokinio stiliaus bažnyčia su dviem 60 metrų aukščio bokštais, šalia pastatytais buvusiais vienuolyno pastatais. Šventovė garsėja stebuklingu Dievo Motinos paveikslu, sukurtu pagal Trakų Dievo Motinos paveikslą pavyzdį. Jis puošia Didįjį altorių.

Agluoną aplankė ir du popiežiai. Pirmasis tą 1993 m. padarė Jonas Paulius II, į kurio aukojamas šv. Mišias susirinko keli šimtai tūkstančių žmonių. Tai jis 1980 m. suteikė Agluonos bažnyčiai mažosios bazilikos statusą. 2018 m. Agluonoje lankėsi ir popiežius Pranciškus. Į tradicinės Žolines susirenka iki 100 tūkstančių žmonių. Tiek tikinčiųjų

laisvai gali sutalpinti neįtikėtino dydžio šventorius, didesnis net už Šv. Petro aikštę Romoje. Atvykite ir įsitikinsite.

Šventoriuje stovi paminklas mūsų karaliui Mindaugui ir jo šeimai. Kodėl? Nes jo žmona Morta (latviškai Marta) buvo latvių kilmės. Latviai įsitikinę, kad karalius Mindaugas 1263 m. sąmokslininkų nužudytas ir palaidotas Agluonoje. Teigiama, kad septyniolikto amžiaus pradžioje buvo rasta plokštė su įrašu, kad čia buvo palaidotas karalius. Plokštė neišlikusi, todėl įrodymų trūksta...

Šalia tekančiame šaltinėlyje nusiprausėme veidus ir rankas, užpildėme talpas tyru vandenėliu. Ir pasijautėme atjaunėję ir įgavę naujų jėgų tęsti ekskursiją toliau.

Užsukome į šalia Agluonos prie Egles ežero įkurtą medinių skulptūrų par-

ką. Kiek įdėta minčių, idėjų ir darbo sukuriant tokį nuostabų grožį.

Labai įdomi, skani ir nepakartojama buvo pietų edukacija – duonos kelias. Su pasakojimais, dainomis latvių ir lietuvių kalbomis.

Preili mieste laukė įdomus ir netikėtas lėlių muziejus. Mus pasitiko pati autorė ir savininkė, kuri trumpai papasakojo ir parodė ekspozicijas. Ir ko čia tik nepamatėme: nuo realių istorinių asmenybių, senukų ir senučių, šokėjų ir dainorėlių iki šiurpą keliančių vampyrų, kaukolių ir raganų.

Grįždami namo sustojome mums visiems brangiose Červonkos kapinėse. Centre stovi išpūdingas paminklas, skirtas 1919–1920 m. lietuvių savanoriams atminti. Šiose apylinkėse vyko nuožmios kovos su bolševikais, kurie sėkmingai buvo nustumti už Daugu-

vos, ir lietuviai bei latviai apgynė savo laisvę ir nepriklausomybę. Paminklas pastatytas 1932 m., ir buvo išsaugotas per visus karus ir pokario negandas. Nors paminklas yra Latvijos teritorijoje, jo priežiūra ir restauracija daugiausia rūpinasi rokiškėnai.

Kapines puošia dar vienas paminklas – tai aukštas, baltas kryžius. Tokie statomi visoje Latvijoje ir žymi latvių partizanų kovas (Lietuvoje statomi tipiniai atminimo ženklai). Šis kryžius skirtas lietuvių–latvių partizanams atminti, nes šiose pasienio apylinkėse ilgą laiką kartu prieš sovietinius okupantus kovojo abi tautos. Jų visų atminimą pagerbėme tylos minute. Mes atlikome savo pareigą ir visiems pasakėme, kaip parašyta ant savanorių paminklo: „Keleivi, pasakyk Lietuvai, kad mes žuvome gindami Tėvynę“.

Prie paminklo mūsų karaliui Mindaugui ir jo šeimai Agluonoje

Červonkos kapinės

Skudvilėje paminėtos 1949 m. vasario 16 d. Deklaracijos signataro Vytauto Gužo žūties metinės

(atkelta iš 1 psl.)

Vytautas Gužas žuvo 1949 m. birželio 11 d. Tauragės aps., Skudvilės valsč., Kavaronių k., MGB Tauragės aps. skyriaus čekistų grupės vykdytos karinės operacijos metu. Užkasimo vieta neišaiškinta.

1949 m. birželio 16 d. LLKS Tarybos prezidiumo sprendimu, V. Gužas apdovanotas 2-ojo laipsnio Laisvės kovos kryžiumi su kardais, 1997 m. gruodžio 22 d. jam pripažintas kario savanorio statusas, Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 1998 m. gegužės 13 d. įsakymu jam suteiktas kapitono laipsnis, Lietuvos Respublikos Prezidento 1998 m. lapkričio 18 d. dekretu jis apdovanotas Vyčio kryžiaus 2-ojo laipsnio ordinu (dabar – Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro didysis kryžius) (po mirties).

Žuvusio partizano minėjimas prasidėjo šv. Mišiomis Skudvilės Šv. Kryžiaus bažnyčioje, kurias aukojo Skudvilės klebonas Alvydas Bridikis. Minėjimo dalyviai Skudvilės sen., Kavaronių k., prie tipinio atminimo ženklo V. Gužo žūties vietoje, uždegė žvakučių, padėjo gėlių pagerbdami žuvusio partizano atminimą. Šuvių salvėmis žuvusį partizaną pagerbė Lietuvos di-

džiojo kunigaikščio Kęstučio pėstininkų bataliono kariai.

Skudvilės gimnazijos jaunių choras sugiedojo Lietuvos Respublikos himną ir atliko meninę programą (choro vadovė Birutė Liūnienė).

Renginyje kalbėjo Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Tauragės apskrities koordinatorių Jonas Varkala, Skudvilės seniūnas Gediminas Dinapas, partizaninę uniformą vil-

kintis buvęs kariškis Valdas Adomaitis ir Tauragės krašto muziejaus „Santaka“ direktorė Eglė Červinskaitė.

Šį renginį Tremties ir rezistencijos muziejus organizavo kartu su Skudvilės krašto muziejaus muziejininke Inga Nagaitiene, kuri atliko daug organizacinio darbo. Skudvilės seniūnija sutvarkė žuvusiam partizanui pastatytą paminklą ir jo aplinką.

Organizatoriai dėkoja visiems prisidėjusiems rengiant šį minėjimą ir jo dalyviams: Skudvilės seniūnijai, Skudvilės Šv. Kryžiaus bažnyčiai ir jos klebonui Alvydui Bridikiui, Skudvilės gimnazijai, A. Čepausko dailės galerijai, Kultūros namams ir bibliotekai, Kęstučio pėstininkų bataliono kariams, jaunesiems šauliams ir jų vadovui mokytojui Linui Norkui, bei visiems susirinkusiems, kuriems brangi istorija.

Mindaugas Černecko nuotr.

Šios sukakties minėjimo dalyviai, svečiai ir organizatoriai

Įvykiai, komentarai

Pasyvūs, bet vis vien išraiškingi ES rinkimai

Parengė Gintaras MARKEVIČIUS

Labai svarbus šių metų įvykis – rinkimai į Europos Parlamentą – Lietuvoje praėjo ramiai ir be didesnių netikėtumų: kaip ir buvo tikimasi, rinkėjų aktyvumas buvo labai mažas, neviršijęs nė 30 proc. Galbūt įtakos turėjo ir prastas, lietingas oras, bet akivaizdu, kad didžiausia rinkėjų pasyvumo priežastis – nesupratimas, kokią svarbią funkciją atlieka Europos Parlamentas. Ir, be abejo, pilietiškumo stoka, pasireiškianti netgi svarbiuose mūsų pačių valstybės rinkimuose (Seimo, Prezidento, Savivaldos). Pasaulyje nedaug šalių, kuriose balsavimo teisė dar yra ir pareiga, kurios neatlikus galima sulaukti baudos, bet panašu, kad tokia tvarka nėra valstybių siekiamybė – todėl mažai tikimybės, kad pasiūlymas padaryti balsavimą rinkimuose privalo-

mu pas mus susilauktų visuotinio pritarimo. (Europoje privalomas balsavimas įteisintas Belgijoje, Graikijoje ir Liuksemburge.) Greičiausiai tokį įstatymą tektų priimti referendumu, į kurį vėlgi ateitų nedaug rinkėjų...

Vertinant penktųjų (pas mus) Euro-parlamento rinkimų rezultatus, belieka konstatuoti – Lietuvoje juose pergale švenčia TS-LKD partija, kurios trys kandidatai (Andrius Kubilius, Rasa Juknevičienė ir Paulius Saudargas) keliauja į EP. Antroje vietoje liko socialdemokratai (Vilija Blinkevičiūtė ir Vytenis Povilas Andriukaitis), laimėję du mandatus. Taigi šios dvi partijos pasiėmė beveik pusę EP mums skirtų europarlamentarų vietų – 5 iš 11. Likusius 6 mandatus pasidalijo šešios partijos (ar jomis pasivadavusios politinės

grupės) – Laisvės partija (Dainius Žalimas), Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga (Aurelijus Veryga), Demokratų sąjunga „Vardan Lietuvos“ (Virginijus Sinkevičius), Liberalų sąjūdis (Petras Auštrevičius), Lietuvos lenkų rinkimų akcijos-Krikščioniškų šeimų sąjunga (Valdemaras Tomaševskis), Tautos ir teisingumo sąjunga (Petras Gražulis). Šeši iš išrinktųjų į EP mūsų deputatų Briuselyje jau bus senbuviai.

Šie rinkimai nepateisino lūkesčių, kurie tikėjosi, jog TS-LKD neiškovos mandatų arba tik vieną, o pergalę švęs socialdemokratai. Laimė, nepasiteisino ir baimės tų, kurie būs-tavo, jog nemažai mandatų gali iškovoti vadinamieji euroskeptikai, tiksliau – prorusiški veikėjai. Atvirkščiai, šiuose rinkimuose jie pasirodė dar

prasčiau (nebeliko nei Darbo partijos Uspaskicho, nei buvusio „valstiečio“ Jakeliūno, kandidatavusio jau Regionų partijos sąrašė – jie nuolat pasisakė prieš sankcijas Rusijai, prieš paramą Ukrainai ir pan.).

Vis dėlto neįmanoma nepastebėti, kad yra dalis visuomenės, aršiai nusi-stačiusi prieš Europos Sąjungą ir prieš visus, kas pasisako už vakarietiškas principais paremtą Lietuvos politiką. Ta negausi (kol kas?) dalis per Prezidento rinkimus balsavo už prokremlišką E. Vaitkų ir R. Žemaitaitį, I. Vėgėlę, o per ES rinkimus – už P. Gražulį. Būtų įdomu sužinoti, kas ją konsoliduoja, organizuoja ir t. t. Gal paveikslas sudarys dar aiškesnis po Seimo rinkimų, tik kad to paaiškėjimo kaina nebūtų per didelė...

Kas naujo, Prezidente?

Po Prezidento rinkimų nepasikeitė niekas, išskyrus tai, kad vidaus politikoje įvyko pokytis, nesujijęs su Prezidentūra – atsistatydino socialinės apsaugos ir darbo ministrė Monika Navickienė. Priežastis – skandalas dėl jos ir politikės sutuoktinio Mindaugo Navicko ryšių su įmone „Foxpay“, jos savininke Ieva Trinkūnaite ir verslininkės sugyventiniu, anksčiau už finansinius nusikaltimus kalėjusiu, Vilhelmu Germanu. Šioje istorijoje įdomu štai kas: „Konservatorius Matas Maldeikis pirmadienį pareiškė manantis, kad informacija apie buvusios ministrės Monikos Navickienės ir jos sutuoktinio

ryšius su įmone „Foxpay“ žiniasklaidai buvo atskleista Prezidentūros iniciatyva,“ – rašo „Delfi.lt“. Pasak M. Maldeikio: „Ta informacija atėjo iš Prezidentūros. Realiai ta informacija prezidentui buvo pateikta tam, kad jeigu ponia Monika Navickienė būtų mūsų kandidatė į prezidentus, ji būtų ištraukta. Tai buvo kažkieno dovana prezidentui“.

Žinoma, tai nepateisina susikompromitavusios ministrės, tačiau kelia dvejopų minčių Prezidentūros atžvilgiu – panašu į tai, kad ir antroje kadencijoje Prezidentas G. Nausėda nesieks santarvės su TS-LKD. Kad taip

bus, rimtu signalu nuskambėjo Prezidentūros pareiškimai dėl G. Landsbergio kandidatūros į eurokomisarų: leidinys „Politico“ tarp potencialių kandidatų į naujus eurokomisarų, ir būtent į susijusius su užsienio politikos klausimais, įvardijo Lietuvos užsienio reikalų ministrą G. Landsbergį. Deja, G. Nausėda nebūtų linkęs palaikyti G. Landsbergio. Priežastis – jis nenorėtų, jog į EK vyktų šiuo metu svarbias pareigas einantys politikai. Keista Prezidento G. Nausėdos pozicija – juk prieš 5 metus Virginijus Sinkevičius į Europos Komisiją išsiųstas būtent iš ekonomikos ir inovacijų ministro pos-

to, ir tos svarbios pareigos nesutrukdė Prezidentui paskirti V. Sinkevičių į eurokomisarų.

Toks dvejopas požiūris rodo ne ką kita, kaip priešpriešą TS-LKD. O gaila, nes, anot europarlamentaro Andriaus Kubiliaus, Prezidentui „turėtų rūpėti ne tik kaip oponuoti ir intriguoti prieš konservatorius, bet ir kaip pasirūpinti svarbiais valstybės reikalais, pvz., kaip prisidėti prie bendrų pastangų rūpinantis Lietuvos atstovo galimybėmis būsimoje Europos Komisijoje užimti svarbias pareigas, susijusias su Europos Sąjungos užsienio, saugumo, plėtros, paramos Ukrainai politika.“

Ministrė Pirmininkė susitiko su ES šalių ambasadoriais Lietuvoje

Premjerė Ingrida Šimonytė penktadienį susitiko su Europos Sąjungos valstybių narių ambasadoriais Lietuvoje. Susitikime aptartos saugumo, paramos Ukrainai, gynybos pramonės stiprinimo, ES ekonominio atsparumo ir konkurencingumo, sankcijų Rusijai ir Baltarusijai temos bei kitos ES aktualijos.

„Europa negalės jaustis visiškai saugi tol, kol Rusija nebus išstumta iš Ukrainos, iš visų okupuotų jos teritorijų. Nuo karinės paramos Ukrainai iki sankcijų agresorei – mes turime realių ir efektyvių įrankių, kaip padėti ukrainiečiams nugalėti. Nebraižykime sau rau-

donų linijų, kurios tik skatina Rusiją ir neprideda prie mūsų kolektyvinio saugumo“, – sakė Ministrė Pirmininkė I. Šimonytė.

Visapusiškas saugumo stiprinimas turi būti ES prioritetu, Rusijai ne tik skiriant didelius resursus prieš ES ir mūsų paramą Ukrainai nukreiptai dezinformacijai, tačiau ir imantis vis įžulesnių kinetinių atakų planavimo ir vykdymo Ukrainą remiančiose šalyse, pridūrė premjerė. Tai reikalauja nuolatinio ES šalių narių budrumo, bendradarbiavimo tarp institucijų ir sutelkto veikimo stiprinant atsparumą.

Vyriausybės vadovė pažymėjo, kad tvari taika Rusijos sąlygomis nėra įmanoma, nes reikštų tik pauzę iki kito jos agresijos akto. Tvaria taip pat gali būti tik teisinga taika, todėl reikalinga siekti specialiojo tribunolo Rusijos nusikaltimams prieš Ukrainą tirti, taip pat – ir už pirminę agresijos nusikaltimą, už kurį atsakomybė tenka aukščiausiai politinei vadovybei.

Premjerė taip pat pabrėžė Lietuvos poziciją, jog būtina rasti būdą panaudoti visą sankcijomis užšaldytą Rusijos turta, nukreipiant šias lėšas Ukrainos paramai ir agresorės padarytos žalos

atlyginimui. Susitikime aptartos ir ES plėtros perspektyvos. Ukrainos ir Moldovos progresas įgyvendinant europines reformas, kaip ir jų visuomenių aiškiai išreikšta valia tapti ES šeimos dalimi, yra patys svariausi argumentai pradėti realias narystės derybas dar ši mėnesį, sakė premjerė.

Vertinant ilgalaikį Rusijos keliamos grėsmės pobūdį, ypač svarbus uždavinys Bendrijai – investuoti į gynybos pramonę ir kurti pajėgumus, leidžiančius didinti atgrasymą ir efektyviau, sparčiau remti Ukrainą, kalbėta susitikime.

Ruošiantis NATO viršūnių susitikimui Vašingtone – Lietuvos raginimas didinti lėšas gynybai

Krašto apsaugos ministras Laurynas Kasčiūnas baigė vizitą NATO gynybos ministrų susitikime Briuselyje, kurio metu aptartas NATO gynybos ir atgrasymo stiprinimas bei sąjungininkių parama Ukrainai. Tai paskutinis Aljanso narių gynybos ministrų susitikimas prieš viršūnių susitikimą Vašingtone liepos mėnesį.

„Mūsų lūkestis Vašingtono viršūnių susitikimui – pasiekti sprendimus dėl NATO kolektyvinės gynybos stiprinimo. Gynybos planų įgyvendinamumas, gynybos finansavimo didinimas, ski-

riant tam ne mažiau 3 proc. nuo bendrojo kiekvienos šalies narės vidaus produkto, Rotacinio oro gynybos modelio praktinis įgyvendinimas – tai esminiai uždaviniai, kuriuos turime išspręsti nedelsiant“, – gynybos ministrų susitikime sakė L. Kasčiūnas.

Anot ministro, didesnės lėšos, skirtos gynybai, leidžia spartinti bendrų gynybinių pajėgumų vystymą, o tai ypač svarbu stiprinant atgrasymą.

„Šiais metais Lietuvos finansavimas, skirtas gynybos sektoriui, pasieks 3 proc. nuo BVP. Tai suteiks galimybę

tęsti gyvybiškai svarbius darbus – vystyti divizijos lygmens pajėgumus, stiprinti oro gynybą, kurti komendantūrų tinklą, didinti parengtą rezervą, tinkamai pasiruošti Vokietijos brigados priėmimui. Drąsiai galime teigti, kad 2 procentai gynybai – jau praeitis, neatliepanti pagrindinių tiek kiekvienos šalies, tiek viso Aljanso gynybos poreikių“, – teigė ministras.

NATO gynybos ministrų susitikime suformuluoti pagrindiniai uždaviniai Vašingtono viršūnių susitikimui. Planuojama, kad liepą bus patvirtinti nau-

ji gynybos pramonės įsipareigojimai, leidžiantys padidinti karinės pramonės apimtį. Be to, bus siekiama priimti sprendimus dėl NATO vadovavimo struktūros pritaikymo, integruotų oro ir priešraketinės gynybos sistemų tobulinimo, gynybos planų ir gynybos pajėgumų suderinimo. Visi šie uždaviniai skirti NATO gynybos ir atgrasymo stiprinimui. Viršūnių susitikime Vašingtone taip pat bus aptartamos Ukrainos paramos bei Ukrainos kelio į narystę NATO perspektyvos.

Pagal LRV inf.

Gedulo ir vilties dienos minėjimas Kaune

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Kauno filialo nariai Gedulo ir vilties dieną pradėjo susikaupimu ir malda Kauno Šv. Arkangelo Mykolo (Igulos) bažnyčioje. Šv. Mišių metu su LPKTS Kauno filialo vėliava garbės sargyboje stovėjo buvęs tremtinys Arūnas Masiulis. Vėliau minėjimas persikėlė į LPKTS buveinės salę. Pusiaudienį visi prisijungė prie visuotinės tylos minutės.

Apie tremtyje patirtus išgyvenimus, skurdžią vaikystę pasakojo Altajaus krašto buvusi tremtinė Jolanta Gražina Gerulskienė, Jakutijos krašto buvęs tremtinys Arūnas Masiulis, Krasnojarsko krašto buvęs tremtinys Alvydas Semaška. Okupantas norėjo atimti viltį iš tremtinių, bet neatėmė, okupantas norėjo palaužti išvežtuosius – nepalaužė. Sugrįžusieji aktyviai dalyvauja savo filialų veikloje, lanko savo bendro likimo draugus, pasakoja patirtus išgyvenimus jaunimui.

LPKTS pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas pasidalijo įžvalgomis apie dabartinę buvusių tremtinių padėtį, socialinę gerovę, papasakojo apie peripetijas dėl Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro pavadinimo keitimo. LPKTS valdybos pirmininkas Vladas Sungaila apgailestavo, kad šią dieną vienu metu vyksta daug renginių ir sudėtinga visur suspėti. Su susirinkusiais šiltai bend-

LPKTS pirmininkas Gvidas Rutkauskas ravo dainininkė Rūta Morozovaitė, tarp dainų įpindama savo giminės tremties patirtis.

„Tremtinio“ inf. ir nuotr.

Minėjimo metu buvo klausomasi prisiminimų, Rūtos Morozovaitės atliekamu dainų, buvo galima apžiūrėti eksponuojamas parodas

LPKTS Kauno filialo nariai po šv. Mišių

Sveikiname

Jums tie metai – dovana,

Jums tie metai – kaip daina.

Išmokė jie mylėt, su viltimi gyvent

Ir širdimi niekad nepasent.

Nuoširdžiausiai sveikiname jubiliejaus proga:

Aldoną STAUGAITIENĘ – 95-ojo,

Antaną KAZAKEVIČIŲ – 85-ojo.

Linkime stiprios sveikatos, geros nuotaikos ir ilgų gyvenimo metų. Telydi jus Švč. Mergelės Marijos globa.

LPKTS Jurbarko filialas

Birželio mėnesio atmintinos datos

- **Birželio 15-oji** – Okupacijos ir genocido diena. 1940 m. birželio 15 d. Sovietų sąjunga okupavo Lietuvą.
- **1949 m. birželio 16 d.** miške netoli Vanagiškių k., Užpalių valsč., žuvo partizanų mylimas Algimanto apygardos Kunigaikščio Margio rinktinės Rikiuotės skyriaus viršininkas, rinktinės štabo Apsaugos būrio vadas Pranas Kemeklis-Tėvas.
- **Birželio 22-oji** – Vasaros saulėgrįža.
- **1880 m. birželio 22 d.** gimė Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras Vladas Mironas.
- **Birželio 23-ioji** – Birželio sukilimo diena. Prieš 83 metus, 1941 m. birželio 22–28 d., vyko Birželio sukilimas.
- **Birželio 24-oji** – Joninės (Rasos).
- **1950 m. birželio 24 d.** naktį Lietuvos SSR MGB 2-N valdybos operatyvinė grupė ir 4-osios šaulių kuopos kareiviai likvidavo Lietuvos partizanų Dainavos apygardos štabo vadovybę. Vadovaujami plk. Vukolovo, vedami MGB agento, išdaviko „Vasario“ (Kazys Kalanta-Aidas), okupantai Žaliamiškyje, Leipalingio ir Merkinės valsčių sandūroje, sunaikino partizanų bunkerį. Žuvo Dainavos apygardos vadas Lionginas Baliukevičius-Dzūkas, Kosto, (g. 1925 m.), jo adjutantas ir apygardos laikraščio redaktorius Augustinas Babrauskas-Radvila, Švedrys (g. 1928 m.), Šarūno rinktinės štabo narys, Juozapavičiaus tėvūnijos vadas Antanas Vailionis-Špokas, Antano (g. 1913 m.), ir eilinis partizanas Anastazas Kaknevičius-Švidrys, Petro (g. 1913 m.). Pastarąjį, saugojusį priėjimą prie bunkerio, nužudė agentas „Vasaris“.
- **1952 m. birželio 24 d.** Prienų Šile, Juodaraistyje, partizanų stovyklavietėje, 2 MGB Prienų r. skyriaus agentai smogikai užpuolė miegančius septynis Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės partizanus. Žuvo: Albinas Banislauskas-Klajūnas, Vincas Bražinskas-Smauglys (rinktinės vado adjutantas), Pranas Kižys-Vilius (rinktinės štabo narys), Kostas Marčiulaitis-Slanka, Dainius, Vytautas Menkevičius-Spyglys (rinktinės vadas, kurio bunkerį kurį laiką gyveno grįžęs iš užsienio J. Lukša-Skirmantas ir kurio dėka jis susisiekė su A. Ramanausku-Vanagu ir dar šešiais partizaniais), Vincas Navikas-Dėdė ir Antanas Šalčius-Švedas. Įvykio vietoje MGB Prienų r. skyrius inscenizavo karinę čekistinę operaciją. Aplinkinėse gyvenvietėse partizanų buvo ieškoma iki birželio 27 d. Žuvusiųjų partizanų užkasimo vieta neišaiškinta.
- **1886 m. birželio 25 d.** Pikžimių kaime (dabar – Šakių rajonas) gimė Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras Jonas Vailokaitis.
- **Birželio 27-oji** – Lietuvos šaulių sąjungos įkūrimo diena.
- **Birželio 29-oji** – Lietuvos pasieniečių diena; šv. Petras ir Povilas.
- **prieš 120 metų, 1904 m. birželio 29 d.,** Raseinių aps., Jurbarko valsč., Kalnėnų k., gimė antisovietinio ir antinacinio pasipriešinimo dalyvis, Jungtinės Kęstučio apygardos štabo Agitacijos ir propagandos skyriaus viršininkas, partizanų laikraščio „Laisvės varpas“ redaktorius Petras Paulaitis (mirė 1986 m. vasario 19 d. Kretingoje).

Ateik, dalyvauk, prisimink!

Birželio 22 d. (šeštadienį) 11 val. Lietuvos laisvės kovotojų sąjunga, Lietuvos baikerių kongresas ir Lietuvos šaulių sąjunga kviečia į Lukiškių aikštę kartu pagerbti už Lietuvos laisvę kritusių 1941 m. Birželio sukilimo dalyvių atminimą. Tavo atsinešta ir uždegta atminimo žvakelė bus šilta sąsaja su tais, kurie kovojo ir krito už tai, kad gyventume, mylėtume ir kalbėtume savo gimtąja kalba. Po pagerbimo ceremonijos kviečiame į Nepriklausomybės aikštę dalyvauti **12 val.** iškilmingame minėjime. Dalyviai ir pranešėjai – prof. Vytautas Landsbergis, LR Seimo nariai, istorikai, rašytojai, reprezentacinis Lietuvos kariuomenės orkestras, Vilniaus Antakalnio progimnazijos mažųjų muzikantų ansamblukas.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos buveinėje (Laisvės al. 39, II a., Kaune) veikia projekto „Už saugią ir tvarią bendruomenę“ Meno terapijos programos dalyvių paroda „Fraktalai“ (programos vadovė menininkė Rimutė Balnienė). Projektą finansuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

Pirmasis masinis Lietuvos gyventojų trėmimas (1941 metų birželio 14–19 dienomis)

(atkelta iš 1 psl.)

1940 m. liepos mėnesį prasidėjo ir „antisovietinių elementų“, arba „liaudies priešų“, registravimas, jų sąrašų sudarymas. Okupacinio režimo priešų laikytas kiekvienas nepriklausomoje Lietuvoje politinį ar visuomeninį aktyvumą rodęs Lietuvos pilietis. Totalus sekimas turėjo apimti kiekvieną socialinę grupę, visų profesijų žmones. Tokiu būdu siekta sukelti kuo didesnę įtampą, nepasitikėjimą vienas kitu.

1941 m. birželio 14 d. 3 val. ryto prasidėjo pirmasis masinis Lietuvos gyventojų – lietuvių, lenkų, rusų, baltarusių, žydų – trėmimas.

Pasirengimo 1941 m. birželio trėmimams baigiamasis etapas prasidėjo 1941 m. gegužės 16 d. VKP(b) CK ir SSRS Liaudies Komisarų Tarybai priėmus slaptą nutarimą „Dėl socialiai svetimo elemento iškeldinimo iš Baltijos respublikų, Vakarų Ukrainos, Vakarų Baltarusijos ir Moldavijos“. Vyriausiuoju akcijos vykdytoju buvo paskirtas SSRS vidaus reikalų liaudies komisaras Lavrentijus Berija. Vykdamas centro direktivą, gegužės 23 d. Lietuvos SSR valstybės saugumo liaudies komisaro Piotro Gladkovo slaptu įsakymu Kaune buvo sudarytas respublikinis štabas trėmimo operacijai įgyvendinti. Lietuvos komunistų partija, ypač jos vadovybė, dalyvavo priimančioms sprendimams dėl Lietuvos gyventojų trėmimo, patys prisidėjo prie trėmimo akcijos organizavimo ir vykdymo. Iki trėmimų pradžios likus 10 dienų viskas turėjo būti parengta: numatyti trėmiamų žmonių pervežimo maršrutai, apskaičiuota, kiek reikės vagonų, sudarytas trėmtinių sulaupinimo planas. Kad žinia apie trėmimus nepasklistų po Lietuvą, trėmimų vykdymo grupių nariai po instruktavimo neturėjo teisės palikti tarnybinių patalpų. Trėmimams vykdyti buvo mestos beveik visos Lietuvos SSR vidaus reikalų ir valstybės saugumo pajėgos, prokuratūros darbuotojai, aktyvūs kolaborantai (vadinamasis sovietinis ir partinis aktyvas). Pasitelkti NKGB ir NKVD darbuotojai iš Sovietų sąjungos, Ukrainos ir Baltarusijos.

Visus trėmimo akcijos dalyvių veiksmus turėjo reguliuoti SSRS valstybės saugumo liaudies komisaro pavaduotojo Ivano Serovo instrukcija „Antisovietinių elementų iškeldinimas iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos“. Joje nurodoma trėmimų vykdymo, trėmtinių saugojimo ir lydėjimo, žmonių sulaupinimo į gyvulinius vagonus tvarka. Minėtoje instrukcijoje buvo numatyta vyrų atskyrimo nuo šeimos tvarka, o SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro L. Berijos patvirtintame iš Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Moldovos išstremiamo „specialiojo kontingento“ etapavimo, įkurdinimo ir įdarbinimo veiksmų plane aiškiai nurodyta, į kokius lagerius turi būti išsiųsti nuo šeimų atskirti vyrai. Konvojaus dokumentuose į lagerius siunčiami suimtieji buvo pavadinti „suiimtaisiais“, „A grupė“ arba „A grupės suimtaisiais“, trėmtiniai – „B grupė“ arba „B grupės suimtaisiais“.

Trėmimo vykdytojų grupei įsiveržus į trėmiamųjų butus ar namus, jos vyresnysis pirmiausia pagal sąrašus pa-

tikrindavo šeimos sudėtį, paskui pradėdavo kratą – „ginklams surasti“. Po kratos trėmiamiesiems būdavo pareiškama, kad vyriausybės nutarimu jie bus vežami „į kitas Sovietų sąjungos sritis“. Mėginančius bėgti šaudė. Pagal I. Serovo instrukciją, trėmiamiesiems buvo leidžiama pasiimti ne daugiau kaip 100 kg per jų gyvenimą užgyvento

sugrūdomos visos trėmiamos šeimos ir suformuojami ešelonai. Siekiant išvengti panikos, vyrų atskyrimas nuo šeimų geležinkelio stotyse vyko pasitelkiant melą, kad jie tik kurį laiką važiuos atskiruose vagonuose, o vėliau vėl bus kartu su savo šeimomis. Deja, dauguma jų tą dieną savo artimuosius matė paskutinį kartą.

Iš LGGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus rinkinių

turto: drabužių, avalynės, indų, patalynės, maisto, o kaimo gyventojams – dar ir kirvių, pjūklų, kito smulkaus inventoriaus. Kiek ir kokių daiktų gali pasiimti trėmiamieji, visiškai priklausė nuo trėmimo vykdytojų valios, o dauguma žmonių kratų metu buvo atvirai apiplėšiami. Likęs jų turtas – tai, ko nepajėgdavo išvogti trėmimo vykdytojai – konfiskuojamas.

Suvežti į geležinkelio stotį žmonės buvo suvaromi į vagonus. Vagonai su žmonėmis buvo laikomi uždaryti vidutiniškai tris keturias paras, kol būdavo

Trėmtis palietė visus gyventojų sluoksnius, tačiau labiausiai nukentėjo Lietuvos politikos, kariuomenės, valstybės saugumo ir teisėsaugos struktūrų tarnautojai, politinių ir visuomeninių organizacijų vadovai ir nariai, sveikatos apsaugos, švietimo, kultūros ir kitų įstaigų darbuotojai, stambūs ūkininkai ir miškininkai – pažangioji visuomenės dalis.

Į suformuotus 17 ešelonų 1941 m. birželio 14–19 dienomis buvo patalpinta ir iš Lietuvos išvežta apie 17 tūkst. žmonių: apie 13 tūkst. – į trėmtį, 4 tūkst. – į lagerius. Tiksliai žinomas

12 331 trėmtinio ir 3915 politinių kalinių likimas. Trėmtyje atsidūrė daugiau kaip 5 tūkst. vaikų iki 16 metų amžiaus. Geležinkelio stotyse nuo šeimų atskirti vyrai išvežti į Komiją, Archangelsko, Gorkio, Molotovo, Sverdlovsko, Vologdos sr., Kazachstaną ir Krasnojarsko krašto lagerius. Šeimos nariai išstremti į Komiją, Novosibirsko ir Tomsko sr., Altajaus ir Krasnojarsko kr. Su šeimomis liko tik dešimtdalis vyrų. 82 žmonės trėmties vietų nepasiekė – mirė pakeliui gyvuliniuose vagonuose.

1941 m. rugsėjo–spalio mėn. oficialiose SSRS NKVD ataskaitose buvo suskaičiuoti 12 682 trėmtiniai iš Lietuvos (be suimtų ir išvežtų į lagerius), kurie paskirstyti taip: Altajaus kr. – 7462 žm., Komija – 1549 žm., Novosibirsko ir Tomsko sr. – 3507 žm., Krasnojarsko kr. – 164 žm.

Trėmtiniai kentėjo nuo atšiauraus klimato, bado, sunkaus fizinio darbo, vietos gyventojų, trėmtinių gyvenviečių komendantų ir brigadininkų nuolatinių patyčių, alinančios ir gniuždančios kasdienybės. Daug vaikų, senelių ir silpnėsnių sveikatos žmonių mirė jau pačią pirmąją trėmties žiemą.

1942-ųjų birželio mėn. 2795 trėmtiniai iš Altajaus krašto buvo išvežti tikrai žūčiai prie Laptevų jūros į Jakutiją ir rugpjūčio mėnesį išlaipinti Lenos upės deltoje esančiose Muostacho, Tit Arų, Trofimovsko, Stolbų salose, Bykovo kyšulyje, Janos upės deltoje – Ambarčiane, Kazačėje, Kuogastache, Krestuose ir kitose negyvenamose salose. Šių trėmtinių padėtis buvo ypač sunki – nebuvo nei būstų, nei maisto. Baisus arktinis šaltis, badas ir ligos pražudė ištisas šeimas.

Atsidūrę trėmties vietose, trėmtiniai buvo traktuojami kaip specialusis kontingentas, prižiūrimas ir kontroliuojamas trėmtinių gyvenvietės administravusių komendantūrų. Iš trėmtyje atsidūrusių žmonių buvo atimti pasai, vietoje jų išduodamos specialios pažymos – laikinieji liudijimai, skirti privalomajai trėmtinių registracijai. Be konkrečios gyvenvietės komendantūros komandanto leidimo trėmtinys negalėjo išvykti iš gyvenamosios teritorijos ar pasišalinti iš darbo vietos. Bet koks savavališkas veiksmas buvo vertinamas kaip mėginimas pabėgti. Už tai grėsė baudžiamoji atsakomybė ir įkalinimas kalėjime arba lageryje.

Iš esmės trėmtiniai neturėjo jokių teisių. Jų niekas negynė. Jie buvo pavirsti pigia, beteise darbo jėga. Bet koks bandymas ginti savo teises galėjo būti traktuojamas kaip esamos santvarkos šmeižimas, mėginimas kelti neramumus ir baigtis įkalinimu.

1941 m. birželio 14–19 d. iš Lietuvos išvežtieji – trėmtiniai ir politiniai kaliniai – į sovietų okupuotą tėvynę sugrįžo po penkiolikos ar net dvidešimties metų. Buvo ir tokie, kurie negrįžo.

1989–1991 m. buvę trėmtiniai ir jų vaikai vyko į trėmties vietas parvežti mirusių artimųjų palaikų. Tais metais Komijoje, Altajuje ir Jakutijoje pastatyti atminimo kryžiai ir paminklai trėmtyje žuvusiems atminti.

LGGRTC inf. ir nuotr.

Birželio sukilimo atgarsiai

Lietuvių karių sukilimas Varėnos poligone 1941 metų birželį

Gintaras LUČINSKAS

1940 metų birželį Sovietų sąjungai okupavus Lietuvą ir netrukus prijungus ją prie Sovietų sąjungos, 1940 m. rudenį Lietuvos kariuomenė buvo performuota į 29-ąją šaulių teritorinį Raudonosios armijos korpusą ir priklausė Pabaltijo ypatingajai karo apygardai. Pagal pavaldumą korpusas priklausė 11-ajai armijai. Buvo suformuotas korpuso štabas, dvi korpuso šaulių divizijos (179-oji ir 184-oji) ir korpuso pavaldumo dalys (615-asis artilerijos pulkas, 26-asis kavalerijos pulkas, atskiri korpuso ryšių ir pionierių batalionai, zenitinės artilerijos divizionas ir atskira aviacijos eskadrilė).

1941 m. birželio 22 d. prasidėjusio Vokietijos–Sovietų sąjungos karo pradžią 29-asis šaulių teritorinis korpusas ir Vilniaus pėstininkų karo mokykla sukito vasaros stovyklose Varėnos ir Pabradės poligonuose. Korpuso dalys ir karo mokykla atsidūrė Vokietijos „Centro“ armijų korpusų puolimo Varėna–Vilnius–Smolenskas kryptimi ruože.

Vokietijos kariuomenės, turėjusios aiškia tankų, šarvuotos technikos ir aviacijos persvarą, puolimo pradžia buvo veržli. Vilniaus kryptimi vyko Vokietijos kariuomenės 39-asis šarvuotųjų korpusas, galingas savo ginkluote ir labai paslankus, nes buvo visiškai motorizuotas. Birželio 22 d. rytą lengvai pralaužęs savo bare Sovietų sąjungos pasienio pajėgų pasipriešinimą, jau tos dienos pvakare korpusas pasiekė Alytų ir ten užėmė raudonarmiečių nespėtą sunaikinti tiltą per Nemuną. Korpusui buvo įsakta birželio 23 d. nuo pat ankstaus ryto be perstojo tęsti žygį į Rytus Vilniaus kryptimi per Butrimonis ir Valkininkus. Vykdydamos uždavinį, korpuso divizijos birželio 23 d. vakare jau buvo netoli Vilniaus, apie 10 km atstumu nuo jo.

Veržlus Vokietijos kariuomenės puolimas buvo palankus lietuviams kariams išsilaisvinti iš Raudonosios armijos, ypač iš tų dalinių, buvusių Varėnos poligone, kurio apylinkes vokiečiai pasiekė jau pirmąją karo dieną. Lietuviams kariams buvo pravartu tai, kad, negavusios aiškių nurodymų, korpuso dalys, išskyrus karo mokyklą, visą pirmąją karo parą liko savo dislokacijos vietose. Gal nurodymai ir būtų pasiekę korpuso štabą, bet nebuvo ryšio. Ankstų birželio 22-osios rytą Vokietijos karinei aviacijai pradėjus bombardavimus, nutrūko telefono ryšys tarp Varėnos stovyklos ir Kauno, kuriame buvo dislokuotas 29-ojo šaulių teritorinio korpuso 11-osios armijos štabas. Buvo pasiūsta ryšininkų grupė, bet ji pateko vokiečiams į nelaisvę. Bandymų perduoti korpusui nurodymus būta, bet tam trukdė lietuviai kariai. Birželio 22 d. 9 val. iš 11-osios armijos štabo Kaune per radijo ryšį buvo gauta telegrama su įsakymu korpusui pasitraukti, bet ją gavęs korpuso ryšių bataliono kapitonas telegramą nuslėpė ir perdavė ne korpuso štabui, o vokiečių šarvuotos kolonos štabui Alytuje.

Paaiškėjus, kad prasidėjo karas, 29-ojo šaulių teritorinio korpuso ir divizijų vadovybė ėmėsi standartinių veiksmų, laukiant įsakymų iš aukštesniųjų štabų. Dalims buvo paskelbtas aliarmas (pavojaus signalas) ir įsakta užimti pozicijas už stovyklos ribų, apsikasti ir pasirengti gynybai. Stovyklose liko karinis turtas ir karių grupės paliktam turtui saugoti. Išvestos į vasaros stovyklas korpuso dalys turėjo labai mažai šaudmenų šautuvams, o patrankoms ir prieštankiniams pabūklams jų buvo tik treniruotėms. Nebuvo ir granatų. Šo-

vinių lietuviams kariams būtų nepakakę bet kokio pobūdžio organizuotiems veiksams – tiek įsakymams priešintis vokiečiams, tiek pasipriešinus raudonarmiečiams išsilaisvinti iš Raudonosios armijos.

Raudonosios armijos vadovybė nesiryžo panaudoti korpusą kautynėse su vokiečiais, nepasitikėdama lietuviams kariais. Birželio 22 d. 19 val. Maskva davė įsakymą evakuoti korpusą į Rusiją. Šis įsakymas korpusą pasiekė jau naktį ir korpuso dalys buvo pakeltos į žygį iš laikinai užimtų pozicijų.

Dauguma lietuvių karių buvo žygyje, kai LAF per Kauno radiją paskelbė apie nepriklausomos Lietuvos atkūrimą ir Laikinosios vyriausybės sudarymą, todėl ši žinia pasiekė ne visus. Tačiau tų lietuvių karių, kurie apie tai koku nors būdu sužinojo, ryžtas priešintis okupantui ir greičiau išsivaduoti iš raudonųjų vadų ir „politrukų“ globos dar labiau sustiprėjo.

Paniškai besitraukiančių Raudonosios armijos dalių sumaištis, vokiečių aviacijos bombardavimai palengvino lietuviams kariams išsilaisvinimą, ir korpuso gretos greitai tirpo. Išsilaisvinama buvo pavieniui, nedidelėmis grupėmis, skyriais, būriais, net kuopomis ir batalionais. Bandę tai sutrukdyti politiniai vadovai ir raudonarmiečiai buvo areštuojami. Neretai komisarai, „politruksai, Raudonosios armijos karininkai“ ir net eiliniai raudonarmiečiai buvo tiesiog likviduojami.

Lengviausiai pavyko išsilaisvinti 184-ajai šaulių divizijai ir korpuso dalims, nes nuo Varėnos poligono iki Vokietijos sienos tebuvo apie 75 km ir jau birželio 23 d. besitraukiančias dalis ties Valkininkais pasiekė motorizuotos vokiečių kolonos. Ties Valkininkais birželio 23 d. po pietų prasidėjęs lietuvių sukilimas iki nakties buvo iš esmės užbaigtas. Beveik visi išsilaisvinę lietuviai kariai pasidavė vokiečiams ir rinkosi ten, kur vokiečiai nurodydavo.

Varėnos stovykloje nuo 1941 m. gegužės 22 d. buvo dislokuota 29-ojo šaulių teritorinio korpuso štabas, korpuso dalys (615-asis artilerijos pulkas, atskirasis ryšių batalionas, atskirasis zenitinės artilerijos divizionas, atskirasis pionierių batalionas) ir 184-oji šaulių divizija (262-asis, 294-asis ir 297-asis šaulių pulkai, 616-asis ir 617-asis artilerijos pulkai, atskirieji ryšių ir pionierių batalionai, zenitinės artilerijos, prieštankinis ir žvalgybos divizionai).

Ankstų birželio 22-osios rytą prasidėjo oro kautynės ties Varėna, buvo bombarduotas Salovartės aerodromas, geležinkelio stotis, kiti objektai. Nors karas jau buvo prasidėjęs, apie jo pradžią Varėnos stovykloje tikrų žinių nebuvo. Prabudus stovyklai, iš pradžių viskas vyko įprastu ritmu. Tik apie 10 val. buvo paskelbtas pavojus, įsakta skubiai rengtis žygin. Paskubomis pradėta rinkti iš darbų dalinius, krauti iš

sandėlių į gurguoles turta, tačiau lietuviai kariai, tarp kurių jau buvo paplitę gandai apie prasidėjusį karą, neskubėjo, sąmoningai stengdamiesi kuo ilgiau vilkinti išvykimą iš stovyklos.

Aiškesnė padėtis tapo po 12 val., kai per Maskvos radiją buvo paskelbtas V. Molotovo pranešimas apie prasidėjusį karą. Politiniai vadovai surengė mitingus, ragindami karius su ginklu vyti užpuoliką. Vėliau 184-ajai šaulių divizijai ir korpuso dalims buvo įsakta vykti iš stovyklos, už keleto kilometrų užimti gynybos pozicijas kairiajame Varėnos krante, nuo Babriškių–Valkininkų plento Varėno ežero link. Padėtis buvo neaiški, neturėta žinių, kur yra vokiečiai, kur Raudonosios armijos dalys. Siekdamas išaiškinti padėtį, nustatyti ryšį su priešakyje veikiančiomis Raudonosios armijos dalimis, 184-osios šaulių divizijos štabas birželio 22 d. apie 15 val. nurodė pulkams išžvalgyti apylinkes nuo I Varėnos Perlojos–Merkinės ir Daugų–Alytaus kryptimis. Buvo pasiūstos dvi žvalgų grupės, apie 50 žmonių, bet jos pasinaudojo galimybe nebegrįžti į dalinius ir tai buvo atsispyrimas nuo Raudonosios armijos ir sukilimo pradžia. Tą dieną, atsiradus palankesniems aplinkybėms, iš dalinių pradėjo dingti pavieniai kariai ir net nedidelės jų grupės.

Naktį į birželio 23-iąją laikinose gynybos pozicijose buvę lietuviai, pasinaudodami tamsa, spėjo nukarpyti telefono ryšio tarp štabų ir dalinių laidus, papildyti šovinių atsargas ir pasitarti, ką reikės daryti kitą dieną. Išaušus rytui štabai negalėjo telefonu susiekti su daliniais, o ryšininkai, pasiūsti sutaisyti linijų, nesugrįždavo. Telefono ryšio nebuvo. Rytė, įsakius daliniams trauktis į Valkininkų rajoną, prasidėjo lietuvių karių sukilimas.

Ties Valkininkais 29-ojo šaulių teritorinio korpuso daliniai, kurie traukėsi iš Varėnos poligono, nustojo egzistavę kaip Raudonosios armijos dalys. Dauguma sukilusių karių pasidavė vokie-

čiams į nelaisvę. Daugiausia išsilaisvinusių, apie 1500 lietuvių karių, vokiečių nurodymu birželio 24 d. susirinko Valkininkų geležinkelio stotyje. Vėliau jie išvyko į Vokietijos kariuomenės užimtą Vilnių. Nedidelė dalis lietuvių karių susirinko Rūdiškėse. Vokiečiai jiems taip pat leido išvykti į Vilnių.

Tie lietuviai kariai, kurie išsilaisvino dar nepasiekus Rūdninkų apylinkių ir buvo nusprendę vykti Kauno link, vokiečių buvo sulaukyti ir kaip karo belaisviai laikyti Alytaus internautų stovykloje. Iki 1941 m. liepos 4 d. čia buvo surinkta 26 karininkai, 399 puskarininkai ir kareiviai iš 262-ojo, 294-ojo, 297-ojo šaulių pulkų, 615-ojo, 616-ojo ir 617-ojo artilerijos pulkų. Nors ir buvo imtasi priemonių juos iš šios stovyklos išlaisvinti, tačiau nepavyko. Visi jie buvo išvežti į Rytprūsius ir vėliau išsklaidyti po karo belaisvių stovyklas.

Zuvę karo pradžioje ir palaidoti įvairiose Dzūkijos vietose 45 lietuviai kariai, 1941 m. rudenį ir 1942 m. pavasarį buvo perlaidoti į bendras vokiečių–lietuvių karių kapines Alytuje.

Lietuviams kariams sukilus, Lietuvoje liko apie 550–570 karininkų ir per 4000 puskarininkų ir kareivių, tarnavusių 29-ajame šaulių teritoriniame korpuso, karo mokykloje ir kitose Raudonosios armijos struktūrose.

Išsilaisvinimo metu žuvo apie 140–150 lietuvių karių, tačiau šis skaičius nėra tikslus, nes suskaičiuoti tik tie kariai, kurių žūtis buvo nustatyta 1941–1942 metais. Vėliau žuvusiųjų aiškinimosi klausimu niekas neužsiėmė ir daugelis jų liko užmarstyje.

Lietuvių karių sukilimo metu vieni jų žuvo kovose su raudonarmiečiais, kiti žuvo, pasipriešinę ginklu, nemaža buvo nužudytų, įtarus nepatikimumu, keletas karininkų nusišovė, nenorėdami būti prievarta išvaryti iš Lietuvos. Didelę dalį žuvusiųjų sudarė žuvę nuo vokiečių aviacijos bombardavimų ar kitaip patekę į vokiečių karių ugnį. Sužeistųjų niekas neskaiciavo. Apie kelis šimtus lietuvių karių vokiečiai paėmė į nelaisvę ir pasiuntė į karo belaisvių stovyklas, kuriose ne vienas mirė, nepakėlęs žiaurių sąlygų.

Skelbimas

Birželio 29 d. (šeštadienį) Telšių rajono Pašatrijos kaimo Pašatrijos dvaro sodyboje įvyks XIII politinių kalinių, tremtinių ir Laisvės kovų dalyvių sąskrydis „Laisvė – tai turtas“. Šv. Mišios aukojamos **11.30 val.** Po šv. Mišių dalysimės prisiminimais, kartu dainuosime, vaišinsimės lauknešeliais. Maloniai kviečiame dalyvauti!

LPKTS Telšių filialas

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“!

Prenumerata priimama bet kuriame „Lietuvos pašto“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. +370 700 55 400, internetu „prenumeruok.lt“. Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.

Prenumeratos indeksas 0117.

**1 mėn. – 4,48 Eur, 3 mėn. – 13,44 Eur,
6 mėn. – 26,88 Eur.**

Susitikime laisvės kovotojo Albino Kentros gimtinėje Gūbriuose!

Greičiausia daugeliui šilališkių yra žinoma, jog Šilalės rajono Gūbrių kaime 1929 m. gimė Lietuvos laisvės kovotojas ir metraštininkas Albinas Kentra-Aušra (mirė 2023 m. gruodžio mėn.). Kartu su savo šeimos nariais partizanas ir po išdavystės 1946 m. liepos 16 d. Šilalėje suimtas A. Kentra patyrė sovietų okupacinės valdžios siaubus, išgyveno Kazachstano stepių lagerių baisybes.

Represijos ir sunkumai nepalaužė laisvę ir Lietuvą mylėjusio Albino dvasios ir, Lietuvai atkūrus Nepriklausomybę, jis su bendraminčiais Vilniuje įkūrė „Lietuvos laisvės kovų – Miško brolių“ draugiją. Draugija sukaupė ir suarchyvavo tūkstančius valandų istorinės rezistencinės medžiagos – Lietuvos laisvės kovų patirties – ir naudoja ją valstybės galiai stiprinti bei Lietuvos piliečių tautinei savimonei ugdyti. Dėl tokios veiklos Albiną Kentrą ir žinome kaip lietuvių istorijos metraštininką.

A. Kentrai mirus, „Miško brolių“ idėja nemirė. Vytauto Didžiojo karo muziejus Vilniaus senamiestyje, draugijos patalpose, kuria Lietuvos laisvės kovų pažinimo centrą, kuris pasakos apie mūsų piliečių priešinimąsi per visą XX a.

Kol šis centras yra kuriamas, Vytauto Didžiojo karo muziejus kviečia šilališkius susitikti, susipažinti ir pabūti kartu Albino Kentros-Aušros gimtinėje Gūbriuose. Būtent šioje sodyboje, gausioje Žemaitijos ūkininkų Juozapo ir Onos Kentrų šeimoje, 1929 m. kovo 29 d. gimė mažasis Albinukas – būsimas Lietuvos partizanas ir sovietinių lagerių kalinys, Laisvės kovų istorijos

sergėtojas, kultūrinės atminties kūrėjas, metraštininkas, „Miško brolių“ sąjungos kūrėjas, Vilniaus universiteto dėstytojas ir lietuvių saugotojas, Vyčio Kryžiaus ordino kavaliereus, pedagogas, visuomenininkas, Laisvės premijos laureatas ir Šilalės garbės pilietis.

Gimtuosiuose namuose jis iš brolio išgirdo, kad Lietuva okupuojama. Ir būtent čia susibūrusi Kentrų šeima po gyvenamuosiu namu iškasė bunkerį, kurio NKVD smogikams taip ir nepavyko rasti. Iš šios sodybos, prasidėjus antrajai sovietų okupacijai, prisiekę Kentrų šeimos nariai prisijungė prie Lietuvos partizanų.

Saugodami partizanišką dvasią, muziejininkai kviečia aktyviai dalyvauti Lietuvos partizanų kovas pristatančio projekto „Atiduok, ką privalai“ veikloje. Dalyvių laukia ne tik pasakojimas apie partizanų kovas ir žygdarbius, tačiau ir uniformų bei autentiškų ginklų pristatymas, įdomios partizaniškos edukacijos.

Birželio 29 d. kviečiame Šilalės krašto bendruomenę atvykti į Albino Kentros gimtinę ir prasmingai praleisti popietę laisvės kovų dvasioje.

Tą dieną vyks ne tik edukacijos, bet ir Šilalės Šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčioje šv. Mišios už Lietuvos partizanų ir Kentrų šeimos žuvusiuosius. Bus pagerbtas partizanų Kentrų atminimas ir pašventintas Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro pastatytas atminimo ženklas, skirtas žuvusiems Lietuvos partizanams, Onos ir Juozapo Kentrų vaikams, atminti.

2024
06 29
Šilalė-Gūbriai

ATIDUOK TĖVNEI,
KĄ PRIVALAI

Birželio 29 d. (šeštadienį) 11 val. bus aukojamos šv. Mišios už Lietuvos partizanų ir Kentrų šeimos žuvusiuosius Šilalės Šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčioje (Vytauto Didžiojo g. 7, Šilalė). Po šv. Mišių gėlių padėjimas ant Onos Kentrienės-Motinėlės, Elenos Kentraitės-Snaigės, Albino Kentros-Aušros kapo Šilalės miesto kapinėse.

12–16 val. Kentrų sodyboje (Gūbrių k., Traksėdžio sen., Šilalės r.) – Edukacinės Vytauto Didžiojo karo muziejaus programos „Atiduok tėvynei, ką privalai“. 14 val. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro pastatyto atminimo ženklo žuvusiems Lietuvos partizanams, Onos ir Juozapo Kentrų vaikams šventinimo iškilmės.

Tremtinys ISSN 2029-509X
www.lpkts.lt

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga
Įmonės kodas 300032645

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,
Tel. (8 37) 323 204, 8 667 39218
El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com
El. p. lpkts@lpkts.lt

Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas

Spausdino
spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai. Tiražas 800 egz.
Kaina 1,00 euras.

Redakcija pasilieka teisę trumpinti ir redaguoti straipsnius, rankraščiai negražinami. LPKTS ir redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autoriaus nuomone.

Įsėkitės ramybėje

Bronislava Kalpokaitė-Damulevičienė
1927–2024

Gimė Kazimieros ir Petro Kalpokų šeimoje, Neravuose, šalia Druskininkų. Augo su broliais Juozu, Jonu ir seserimi Elžbieta. Tėvas ir brolis Juozas buvo Ratnyčios parapijos šviesuoliai. 1940 m. tėvas Petras už veiklą šv. Kazimiero draugijoje atsidūrė Vorkutos lageryje, iš kurio sugrįžo 1945 m. pabaigoje. Brolis Juozas Kalpokas-Klevas nuo 1944 m. dalyvavo ginkluotame pasipriešinime. 1946 m. vasario mėnesį Grūte, šalia Druskininkų, jį suėmė. Kalėjo Druskininkų NKVD rūsiuose. Spėjama, kad buvo nukankintas ir dingo be žinios. 1946 m. vasario 23-iosios rytą Kalpokų šeima: tėvą Petrą, motiną Kazimierą, dukteris Bronislavą ir Elžbietą bei sūnų Jonuką iš gimtosios Dzūkijos išvežė į Sibirą. Atsidūrė Sverdlovsko sr., Novo Lialinsko r., gyvenvietėje „12 ruožas“ (12-tyj učastok). 1951 m. visus perkėlė į Soltanovą. Bronislava dirbo įvairius ūkinius darbus: žiemą kirto miškus, dirbo fermoje, prie šiltnamių. 1956 m. ištekėjo už tremtinio Antano Damulevičiaus. 1957 m. su vyru sugrįžo į Lietuvą, Dzūkiją. Daug kliūčių įveikė, kol įsikūrė savo gimtinėje. 1990 m. su broliu Jonu važiavo į Soltanovą, sutvarkė kapines, kur palaidotas tėvukas Petras. 1991 m. Bronislava su ekspedicija, kurią organizavo Vitas Vaitkus, vėl važiavo į Sibirą. Per 28 dienas aplankė Soltanovo, Lialios, Čeriomuchos kapines. Sutvarkė, pastatė kryžius. Su vyru Antanu užaugino sūnus Algirdą ir Antaną. Bronislava aktyviai dalyvavo įvairiuose renginiuose ne tik Druskininkuose, bet ir kitur. Daug metų dainavo moterų ansamblyje. Aktyviai dalyvavo Druskininkų krašto klubo ir buvusių tremtinių veikloje. Palaidota Druskininkų Ratnyčios kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame visus artimuosius.

Druskininkų krašto klubo nariai

Valerija Štreimikienė
1931–2024

Gimė Zarasų aps., Vajasiškių valsč., Dundulių kaime. Buvo partizanų ryšininkė. Suimta 1948 m. Kalėjo už poliarinio rato Vorkutoje. Po kalinimo metų, dar būdama tremtyje, sukūrė šeimą su politiniu kaliniu, desantininku Gediminu Štreimikiu. Prasidėjus Atgimimui ir atkūrus Lietuvos nepriklausomybę buvo mūsų, buvusių politinių kalinių ir tremtinių, bendruomenės nepaprastai aktyvi patriotinės veiklos dalyvė ir organizatorė. Jos name buvo mūsų būstinė. 1999 m. vasarą savo namuose globojo kovojančios Čėčėnijos mergaitę Eliną Visingirijevą. Valerijos likimas – kenčiančios okupaciją tautos nepalaužiamos dvasios įsikūnijimas. Miela Valerija, ilgai liksi mūsų atminty, kaip dora katalikė ir aktyvi patriotė.

Nuoširdžiai užjaučiame dukteris, vaikaičius, artimuosius.

Kazlų Rūdos buvę tremtiniai

Aldona Butnoriūtė-Jucienė
1934–2024

Gimė ūkininkų Benediktos ir Kazimiero Butnorių šeimoje, gyvenusioje Draginių k., Akmenės r., Šiaulių aps., kurioje augo dar trys vaikai. Šeima buvo ištremta į Pakrovkos k., Taišeto r., Irkutsko sr. Tremtyje Aldona sukūrė šeimą su tremtiniu Antanu Jucu, susilaukė trijų sūnų: Vido, Stasio ir Arvydo. Grįžus į Lietuvą apsigyventi tėviškėje niekas nepriėmė ir neregistravo. Apsistojo Kuršėnuose. Jaunai šeimai nebuvo lengva kurtis, teko nuomotis butą. Darbštūs žmonės pasistatė namus, užaugino vaikus. Prasidėjus Lietuvos Atgimimui, per steigiamąjį Sąjūdžio susirinkimą 1989 m. sausio 22 d. Aldona kartu su vyru įstojo į buvusių tremtinių klubo narius. Buvusius tremtinius rėmė, statant kryžius ir paminklus, tiek finansiškai, tiek fiziniu darbu. Kol turėjo jėgų buvo aktyvi filialo narė. Palaidota naujosiose Kuršėnų parapijos kapinėse.

Liūdesio valandą nuoširdžiai užjaučiame sūnus, jų šeimas ir artimus gimines.

LPKTS Kuršėnų filialas

Užjaučiame

Skaudžios netekties valandą nuoširdžiai užjaučiame LR Seimo narį prof. **Valdą Rakutį**, mirus brangiam žmogui – Tėčiui Algimantui, buvusiam Irkutsko srities tremtiniui. Tegul bus lengva kelionė į Amžinybę.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Kauno filialas

Skaudžios istorinės atminties išsaugojimas ir puoselėjimas

Irina PAŽERECKIENĖ

Istorija, kokia ji bebūtų – ją reikia žinoti. O mūsų šalies istorija yra neatsiejama nuo kovos už tautos laisvę.

Gegužės 20 d. LPKTS Jurbarko filialo nariai buvo pakviesti į garbingą LPKTS Šilalės filialo įkūrimo ir veiklos 35-erių metų sukakties minėjimą. Pasidžiaugta kaimyninio rajono pasiekimais, pasveikinta gražaus jubiliejaus proga.

O gegužės 22 d. Lybiškių geležinkelio stotyje vyko dviejų parodų atidarymas: Kauno IX forto muziejaus paroda „Lietuvos gyventojų tremtys antrosios okupacijos metais“ ir Jurbarko krašto muziejaus parengta „Kova už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę. Okupacija, tremtis“.

Buvusioje senojoje Varlaukio geležinkelio stotyje rinkosi buvę tremtiniai, savivaldybės darbuotojai, svečiai iš krašto muziejaus apžiūrėti parodos, pabendrauti bei pasidalyti prisiminimais. IX forto parodą pristatė Jurbarko savivaldybės viešosios bibliotekos direktorė Rasida Kalinauskienė. Jurbarko krašto muziejaus muziejininke Adelija Meizeraitienė papasakojo, kaip rinko medžiagą apie rajono buvusius tremtinius, jų gyvenimą Sibire. Dėkojo už pagalbą kraštotyriminkei Reginai Kiiukienei ir buvusiems tremtiniams.

„Žmonės laukė pavasario, o atėjo „Vesna“, – sakė ji. – Prisiminkime, kad 1948 m. gegužės 22 d. iš Lietuvos buvo ištremta daugiau kaip 40 tūkst. žmonių.“

Gegužės 24 d. Šimkaičių Jono Žemaičio-Vytauto pagrindinėje mokykloje vyko tradicinis penkioliktas bėgimas

„Laisvės taku“. Į startą stėjo bėgikai iš Skirsnemunės Jurgio Baltrušaičio pagrindinės mokyklos ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kęstučio pėstininkų bataliono bėgikų komanda „Kęstutėnai“. Sėkmingai visą distanciją įveikė 49

Prasmingas paminėjimas Šimkaičių girioje

bėgikai. Bėgimas nebuvo vienintelė šio patriotiškumo renginio programos dalis. Pradinių klasių mokytojai ir LPKTS Jurbarko filialo pirmininkė Irina Pažereckienė uždegė atminimo žvakučių prie savanorių ir Lietuvos laisvės gynėjų paminklo Šimkaičių miestelio pamiškėje.

O diena prasidėjo istoriko dr. Dariaus Juodžio paskaita „Partizaninis karas Lietuvoje“. Į tradicinį renginį atvyko ir svečiai: Jono Žemaičio-Vytauto dukterėčios duktė Kotryna Buono, žurnalistė iš Italijos, asociacijos „Baltika-

Baltijos istorijos“ vadovė Marina Macri, o šįkart dar ir Signatarų namų atstovė Liveta Repšienė, savivaldybės administracijos, LPKTS Jurbarko filialo, Šimkaičių seniūnijos darbuotojai. Meninę programą atliko Renatos Gir-

žmonių dvasią. Prisiminėme čia dalyvavusius, jau Amžinybėn išėjusius: Laimutį Žemaitį, Niną Nausėdaite, monsinjorą Alfonsą Svarinską ir kitus. Renginyje dalyvavo Jono Žemaičio-Vytauto dukterėčia Elena Monse. Kalbėjo Raseinių turizmo centro vadovas, mokytojas Arnas Zmitra. Šaulės moteris atstovavo Jurbarko P. Paulaičio 701 kuopos šaulė Giedrė Jackienė. Dainavo KC buvusių tremtinių ansamblis „Versmė“ (vad. Arūnas Samys), Smiltė Skutkevičiūtė (vad. Lina Lukošienė), eiles skaitė KC režisierė Danutė Budrytė-Samienė. LPKTS Jurbarko filialo valdybos pirmininkė I. Pažereckienė įteikė padėkos raštus renginio organizatoriams, o ypač dėkojo Linai Lukošienei, kuri su savo kūrybos ir organizavimo bendražygiais rūpinasi tautos istorijos gyvastimi.

Birželio 1 d. Jurbarko filialo nariai kartu su neįgaliųjų draugijos „Svaja“ nariais vyko į pažintinę, relaksacinę ekskursiją Jurbarkas–Vilkija–Raudondvaris–Prienai–Birštonas. Aplankė bažnyčias, Lietuvos laisvės gynėjų paminklus, uždegė atminimo žvakučių. Birštone išklusė Liudmilos Pokvytytės paskaitą pagal Kneipo programą, pavaikščiojo akmenukais ir vandeniui. Aplankė sakralinį Teofiliaus Matulionio muziejų. Keliaudami elektromobiliu pasigėrėjo Birštono miesto grožybėmis. Namo grįžo laimingi.

Už ekskursiją esame dėkingi Jurbarko rajono savivaldybei ir LPKTS pagal projektą „Už saugią ir tvarią bendruomenę“.

Koks gražus mūsų kraštas

Erika KIZIENĖ

„Klausk, drauguži: / kol dar žydi Stelmužė, / glauskis prie medžio širdies, / kol dar turim ugnies“, – žodžiai Roko Radzevičiaus, dainuoja Aistė Smilgevičiūtė. Žinoma, apie Stelmužės ažuolą: jis ne kartą apdainuotas, aprašytas. Nuskambėjus televizijos laidoje nuogaštavimams apie Stelmužės ažuolo būklę, nebeliko abejonių dėl pažintinės kelionės krypties – Stelmužę būtina pamatyti. Galingas, tvirtas ir sužaliavęs ažuolas! Tik prisiglausti neteko – Stelmužės ažuolą aptvėrė, kad užtikrintų biologinę ir fizinę jo apsaugą.

Stelmužės ažuolas – Lietuvos gamtos paminklas, vienas iš seniausių ažuolų Europoje, o Lietuvoje pats seniausias medis. Spėjama, kad jo amžius yra apie 1000–1500 ar net 2000 metų. Ažuolas yra 23 m aukščio, 3,5 m skersmens ir 13 m apimties prie žemės (kamienui apimti reikia 8–9 vyrų).

Stelmužės ažuolas – medis, matęs nemažai. Čia užklysdavo Lietuvos kunigaikščiai, kryžiuočiai ir kalavijuočių riteriai, švedų kariuomenės. Pro čia žengė kaizerio bei Hitlerio kariuomenė. Drevoje rasti žmogaus griaučiai ir prancūziškas šautuvas byloja, kad ji tikriausiai buvusi vieno iš Napoleono kario slėptuve jam bėgant iš Rusijos.

Apie ažuolą sklendo legendos ir pasakojimai. Buvo manoma, kad per drevo galima nusileisti į požemio pasaulį, kad po jo šaknimis gali būti lobis, o po šakomis senovėje degusi šventoji ugnis. Prie medžio šaknų būdavo deginami aukurai bei aukos dievams. Nėra tiksliai žinoma, kas nutiko su jo viršūne. Legendos pasakoja, kad ją baudišiaminkai užtvėrė kelią piktajam carui, kad šis negalėtų pravažiuoti.

Senoji Stelmužės bažnyčia laikoma seniausiu medinės architektūros palikimu Lietuvoje. Pastatyta prieš 1596 m.

Prie Stelmužės ažuolo

kaip kilmingos, iš Vestfalijos kilusios giminės fon Berku šeimos koplyčia.

Stelmužės bažnyčios interjeras įrengtas 1713 m. Jame gausu vertingų baroko stiliaus puošmenų: bareljefų, horeljefų, skulptūrų, spirališkų kolonų, originalios medinės ornamentikos. Muziejus bažnyčioje įkurtas 1997 m.

Kitas kelionės tikslas – Laisvės kovų istorijos muziejus Obeliuose – pa-

triotinio ugdymo traukos vieta. Muziejuje sukaupta daugiau kaip 12 000 eksponatų. Jie suskirstyti atskiromis temomis: Obelių krašto, Lietuvos valstybės istorijos, lietuvių liaudies meno, Lietuvos kariuomenės, partizanų kovų šiaurės rytų Lietuvoje, numizmatikos. Muziejaus eksponatus, liudijančius Lietuvos žmonių kovas už laisvę, kalbančius apie lietuvių godas ir viltis, surinko iš

Obelių krašto kilęs mokytojas, buvęs partizanas Andrius Dručkus. Jis buvo ir šio muziejaus įkūrimo iniciatorius. Lietuvai ir jaunosios kartos švietimui jis padovanojo didžiausią savo turtą – per ilgus okupacijos metus surinktą ir nuo akylų sovietinio saugumo akių išsaugotą asmeninę kolekciją. Muziejus turi sukaupęs daugiau kaip 1000 knygų bei katalogų apie rezistenciją, tarpukario ir atkurto Lietuvos kariuomenę, liaudies meną, numizmatiką, bonistiką, medalius ir ordinus.

Aplankėme Zarasų Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į Dangų bažnyčią. Iš skirtingų apžvalgos aikštelių pamatėme keturis iš septynių Zarasus supančių ežerų. Ne veltui šis kraštas vadinamas lietuviška Šveicarija!

Zarasų dailės galerijoje susipažinome su eksponuojamais žymiausias dailininko Šarūno Saukos ir kitų krašto dailininkų meno kūriniais.

Puikūs gidai Diana ir Ramūnas supažindino su savo krašto istorijomis. Kelionė finansuota iš Pakruojo rajono savivaldybės NVO ir LPKTS projektinių lėšų.

Šį kartą Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Pakruojo filialo iniciatyva, Pakruojo „Atžalyno“ gimnazistai kartu su vyresnės kartos pakruojiečiais aplankė Obelius, Stelmužę ir Zarasus. Dėkojame kartu keliaavusiems už šypsenas ir bendrystę!

Koks gražus mūsų kraštas!